1954 1960 2007

1950 ve 60'lı Yıllarda Sinemada Gerçek Konfor

Kocaman salonda yazın sıcaktan bunalarak, kışın soğuktan titreyerek film seyretmek nasıl keyifli olabilir? Sinemanın en fazla ilgi gördüğü 50 ve 60'lı yıllarda, Alarko Türkiye'de ilk kez uyguladığı modern salon havalandırma sistemleri ile sinemaseverlere bunalmadan veya titremeden konfor içinde, keyifle film seyredebilme olanağını sundu

1950 ve 60'lı yıllarda sinema, Türkiye'nin kent merkezlerinde en önemli sosyal ve sanatsal etkinlikti. İstanbul sinemanın başkenti gibiydi. Yeşilçam ve Beyoğlu, Türk sinemasının kalbinin attığı yerdi. Yılda 100-150 arasında yerli film yapılıyordu.

Yabancı film ithalatçıları da İstanbul'daydı. Döviz sıkıntısı ve teknik zorluklar film ithalatını sınırlandırıyordu. Avrupa'da ve Amerika'da başarı kazanan filmler bir-iki yıl sonra Türkiye'ye getirilebiliyordu. Buna rağmen sinema yine de ilgi görüyor, sinema gişelerinin önünde bilet kuyrukları oluşuyor, köşe başlarını ise bilet karaborsacıları tutuyordu. Suarelerde yer bulabilmek için haftalarca önce bilet almak gerekiyordu.

Gazete ve dergilerde sinema haberleri, film eleştirileri önemli yer tutuyordu. Magazin basınında, tifdurk tekniğiyle birinci hamur kağıda basılan *Hayat* ve *Ses* dergileri ile kalite yükselmişti.

Büyük ve Dolu Salonlar

Sinema bu kadar ilgi görünce sinema salonları da kentin seçkin mekanları arasında yer alıyordu. Beyoğlu'nda bugün hala var olan Emek sinemasının yanı sıra, Yeni Melek, Saray ve Atlas sinemaları İstanbul'un en önemli salonlarıydı.

Sinema salonları bugünkü gibi 100-150 kişilik küçük değildi, büyük salonların seyirci kapasitesi 1000-1500 arasındaydı.

Büyük salonlar, iki-üç katlı inşa ediliyorlardı. İlk katta önden 8-10 sıra "Birinci" olarak ayrılıyordu. Bugün sinemaseverler bu bölümde film izlemeyi tercih etseler de o günlerde burası ucuz tarifeydi.

"Parter" olarak adlandırılan salonun diğer kısmı en gözde olan bölümdü. Parter'in üzerinde "1. Balkon", onun da üzerinde en ucuz tarife olan "Üst Balkon" ya da "Paradi" olarak da adlandırılan "2. Balkon" yer alırdı.

Gündüz gösterimlerine "matine" gece gösterimine "suare" denilirdi. Suare izleyicileri özenli giysileri ile gösterimden yarım saat önce sinemaya gelir ve "fuaye"de zaman geçirir, sohbet eder, sonra salona geçerlerdi.

Nişantaşı ve Konak Sineması

1950'li yılların sonlarında İstanbul'da Beyoğlu'nun dışında ilk büyük sinema salonu projesi olan, bugün kapatılan ve unutulan Konak sineması açıldı. İstanbul sinema izleyicileri Beyoğlu salonlarına alışkındı. Konak sineması seyirci çekebilecek miydi?

Sinemanın girişi Valikonağı Caddesi'nde Maçka Parkı'nın hemen karşısındaki Başaran Apartmanı'nın yanındaydı. Sinema, o günlerde İstanbul'un en şeçkin bölgesi olan, aynı zamanda film izleyicilerinin de fazla olduğu Nişantası, Şişli, Pangaltı gibi semtlerin merkezinde yer alıyordu.

O günlerin en ileri teknikleriyle inşa edilmiş ve modern bir anlayışla dekore edilmişti. Konak sinemasının sinema salonu için getirdiği yüksek standartlar kısa bir süre sonra Beyoğlu sinemalarını da etkilemiş, bu sinemalarda yenileme çalışmaları yapılmıştı.

Konak sineması, bu özellikleriyle kısa bir süre sonra kendi izleyicisini yaratmayı ve uzun yıllar kendisine bağlamayı başardı.

Sinemanın gösterim saatleri Beyoğlu sinemalarına göre yarım saat sonra başlıyordu. Böylece hem Beyoğlu'nda bilet bulamayanların şanslarını bir kez de Konak'ta deneme olanakları oluyor hem de film bobinleri Beyoğlu ile Konak sineması arasında dolaştırılabiliyordu.

Modern ve Konforlu Bir Sinema Salonu

Konak sineması Başaran Apartmanı'nın arka tarafındaki arsada 5-10 metre hafriyat yapılarak çatı kısmı dışında tümüyle yer altında, o günlerde Türkiye'de ilk uygulamaları yapılan betonarme perde olarak inşa edilmişti. Betonarme olarak inşa edilen çatı yalıtılmış ve kiremitle örtülmüştü. Salon balkon 360, parter 640 olmak üzere bin kişi kapasiteliydi.

Sinemanın projesi, Türkiye'nin önemli mimarları arasında yer alan Rükneddin Güney'indi. Dekorasyon da Güney tarafından yapılmıştı.

Sinemanın giriş kısmında iki katlı bir fuaye vardı. Birinci fuayeden balkona, alt fuayeden salona giriliyordu. Fuayelerin tavanları yüksekti. Geniş merdivenin üzerinde bir derinlik yaratılmıştı.

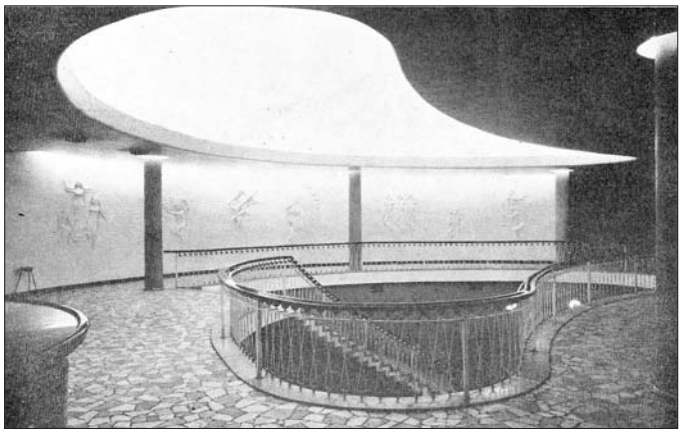

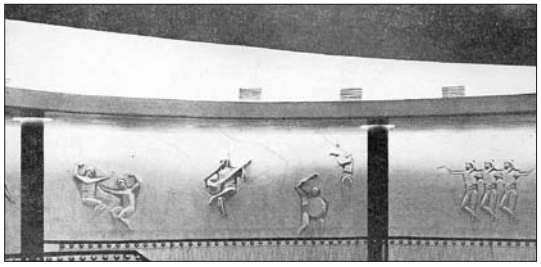

Konak sinemasının fuayesi (üstte), fuayenin rölyefli duvarı, gizli aydınlatma ve Alarko'nun yaptığı havalandırma sisteminin menfezleri (yanda)

Duvarlar uzun geniş ve renkli yüzeyler olarak planlanmış, heykeltraş Sadi Çalık'ın bu duvar için yaptığı rölyefler beyaz bir duvarın üzerine yerleştirilmişti. Gizli aydınlatma yapılmıştı. Her iki fuayede de bar ve salon koltukları vardı. Böylece izleyenler salona girmeden önce geniş ve rahat bir ortamda, konforlu bir şekilde dinlenebiliyorlardı.

Salonda rahat koltukları ve geniş sıra araları ve İstanbul'da ilk kez uygulanan panoptik perde, kaliteli ses düzeni ile kaliteli bir gösterim sunuluyordu.

Modern Salon Havalandırması

Konak sinemasının konfor ve kalitesi Alarko'nun yaptığı havalandırma sistemi ile tamamlanıyordu. Alarko Türkiye'de yeni uygulanmaya başlanan salon havalandırması alanında daha önce İzmit'te Seka'ya ait bir sinema salonunun sistemini tamamen yerli olanaklarla başarıyla gerçekleştirmişti.

Üzeyir Garih Bey anılarında, Konak sinemasının sahibi İbrahim Başaran beyin, bu referansa bakarak sinemanın ısıtma havalandırma sistemini "pazarlık yapmaya bile gerek görmeden" Alarko'ya verdiğini söylüyor.

Alarko bu kaliteli sinema için koşullandırılan havayı fuayelerde gizli tavana, salonda sıra altlarına yerleştirilen menfezlerle besleyen ve Türkiye'de ilk kez uygulanan modern bir sistemle gerçekleştirmişti.

Konak sineması, zaman içinde sinemaya olan ilginin azalması sonucu diğer sinemaların kaderini paylaştı ve kapandı. Ancak İstanbullulara bir dönem sunduğu seçkin ortamı ile kent tarihinde yerini aldı.

Kaynak: Konak Sineması, *Arkitekt*, Sayı 298, 1-1960

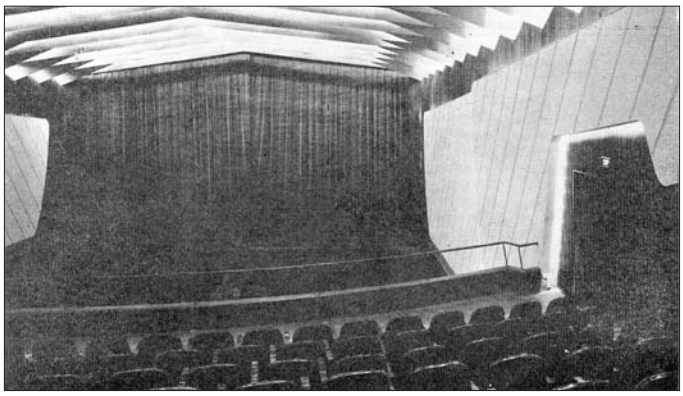

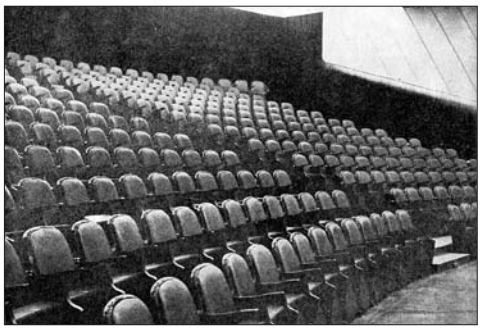

Konak sinemasının salonu ve perdesi (üstte), balkonu (yanda). Alarko, uyguladığı modern havalandırma sistemi ile soğuk havayı tavandan, sıcak havayı koltuk sıralarınınn altından besleyerek salonun her yanında konfor koşulları sağlanıyordu...

İlk Alarko Fan Coilleri

Geçen sayımızda, 1960'ların başında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin binalarında kullanılmak üzere Alarko tarafından üretilen ilk ve piyasanın "en sessiz" fan coillerinin öyküsünü anlatmıştık. Aşağıda, Alarko'nun 1968 yılına ait broşüründen ilk fan coil modellerini sunuyoruz.

Bir İlan (1957)... "Mazutla Teshin"*

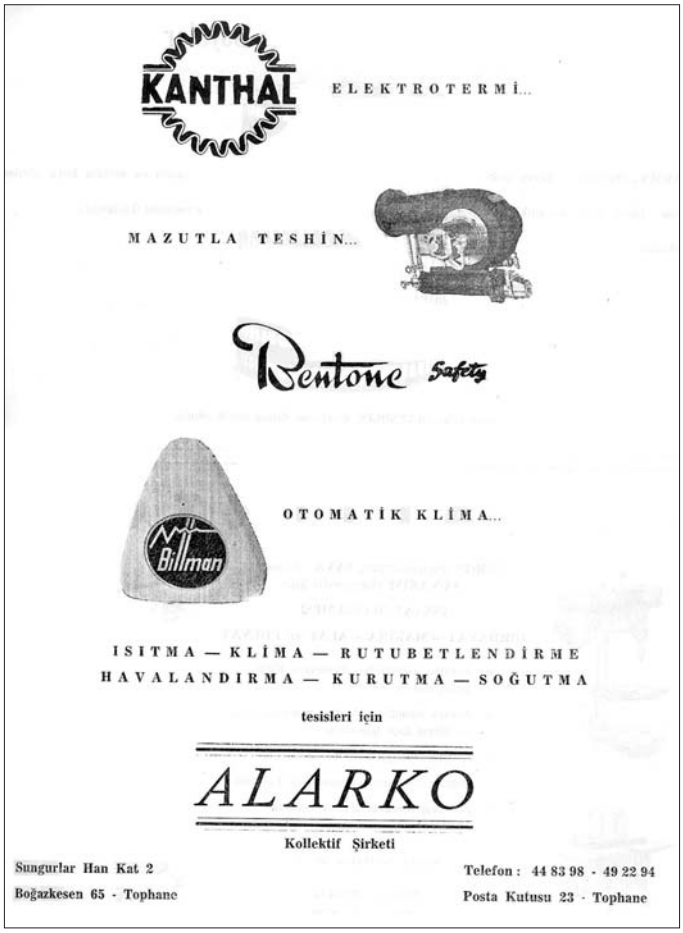

* Mazotla Isıtma
Kaynak: *Arkitekt*, Sayı 286, 1-1957